

*Michał Srebrzyński**

ZNACZENIE STRATEGII LIZBOŃSKIEJ DLA MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW

1. WSTĘP

Wraz z końcem lat dziewięćdziesiątych, kiedy to rozszerzanie Unii Europejskiej stawało się faktem, politycy europejscy zastanawiali się nad formą przyszłej wspólnej Europy. Pomimo tego, iż Unia Europejska stworzyła wspólny obszar celny, wprowadziła wspólną walutę euro, zharmonizowała politykę konkurencji itd., wciąż pozostaje słabsza gospodarczo od Stanów Zjednoczonych. W ostatnich 15 latach gospodarka Stanów Zjednoczonych stworzyła miejsca pracy dla 35 mln osób, w tym samym czasie w UE zaledwie powstało kilkaset tysięcy nowych miejsc pracy¹. Przeobrażenia, jakie zachodzą w wyniku procesów globalizacji, informatyzacji czy rozwoju technologicznego, zmieniają cały ład społeczno-gospodarczy na świecie. Unia Europejska, świadoma tych procesów oraz swojej słabszej pozycji gospodarczej w stosunku do Stanów Zjednoczonych, musiała przedsięwziąć środki i zaangażować się w budowanie „nowej Wspólnoty”.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie założeń Strategii Lizbońskiej, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii, odnoszących się do małych i średnich przedsiębiorstw (MSP). Hipotezą badawczą tego tekstu jest określenie, w jakim stopniu założenia Strategii Lizbońskiej wpłynęły na wzrost przedsiębiorczości małych i średnich firm.

2. ZAŁOŻENIA STRATEGII LIZBOŃSKIEJ

W styczniu 2000 r. Komisja Europejska uznała za słuszne zreformowanie „piętnastki”, tak by w przyszłości Unia Europejska stała się bardziej kon-

* Mgr, doktorant w Katedrze Finansów i Bankowości UŁ.

¹ K. Niklewicz, *Przed szczytem w Barcelonie. Jak Europa chciała gonić Amerykę*, „Gazeta Wyborcza”, 8.03.2002, s. 28.

kurencyjną i nowoczesną gospodarką, opartą na wiedzy². Cele te miały być osiągnięte poprzez:

- stworzenie nowoczesnej i rozwijającej się, globalnej gospodarki, opartej na wiedzy;
- przyspieszenie lub przynajmniej utrzymanie na dotychczasowym poziomie wzrostu gospodarczego;
- wzrost zatrudnienia, który ma kluczowe znaczenie dla społeczeństwa, jak i samej gospodarki, oraz obniżenie bezrobocia do poziomu, osiągalnego przez najlepsze obecnie państwa;
- przekształcenie systemu socjalnego (ograniczenie pomocy państwa dla obywateli oraz zmiany systemu emerytalno-rentowego)³.

Na wiosennym szczycie Unii Europejskiej w dniach 23 i 24 marca 2000 r. w Lizbonie szefowie państw i rządów „piętnastki” powzięli kroki, których celem jest stworzenie do 2010 r., takiej gospodarki Unii Europejskiej, która stanie się „najbardziej konkurencyjną i dynamiczną gospodarką na świecie, opartą na wiedzy, zdolną do trwałego rozwoju, tworzącą większą liczbę miejsc pracy oraz charakteryzującą się większą spójnością społeczną”⁴.

W momencie, kiedy strategia ta była uchwalana, wielu polityków zwracało uwagę na ambicje Unii Europejskiej, która chce dogonić Stany Zjednoczone. Średni wzrost gospodarczy w krajach Wspólnoty w tym okresie wynosił niecałe 3%, inflacja oscylowała na poziomie 1,5%, a deficyt finansów publicznych wynosił średnio 1,7% PKB⁵. Jak wskazuje w swoich publikacjach Jan Szomburg, zamysłem przywódców „piętnastki” było stworzenie gospodarki, bardziej konkurencyjnej w stosunku do Stanów Zjednoczonych i wobec rosnącej przewagi Indii i Chin na rynkach światowych, oraz przejście do gospodarki, opartej na wiedzy⁶. Istotą tego 10-letniego programu (2000–2010) reform i zmian strukturalnych jest „dążenie do lepszego wykorzystania potencjału pracy, wiedzy, kapitału oraz skali działania”, tkwiących w UE.

Przywódcy europejscy za priorytet uznali dwa obszary: ekonomiczny i społeczny. Na te dwa cele w szczególności miały być przeznaczane środki pieniężne oraz ustanawiane nowe regulacje, po to by szybko przejść do

² J. Szomburg, *Polskie priorytety wobec Strategii Lizbońskiej. Przede wszystkim przedsiębiorczość i praca*, „Gazeta Wyborcza”, 3.07.2003, s. 23.

³ *The Lisbon European Council – An Agenda of Economic and Social Renewal for Europe. Contribution of the European Commission to the Special European Council in Lisbon*, 23–24.03.2000, DOC/00/7, Brussels, 28.02.2000, s. 11.

⁴ *Facing the Challenge. The Lisbon Strategy for Growth and Employment. Report from the High Level Group Chaired by Wim Kok*, European Communities, November 2004, http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/index_en.html, s. 6.

⁵ J. Szomburg, *Polskie Forum Strategii Lizbońskiej. Jaka Europa „Jaka Polska w Europie”*, „Gazeta Wyborcza”, 3.07.2003, s. 22.

⁶ J. Szomburg, *W kierunku Europy obywatelskiej i przedsiębiorczej. Siedem przykazań dla Europy. Strategia Lizbońska przed półmetkiem*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2004, s. 15.

gospodarki, opartej na wiedzy, rozwinąć społeczeństwo informacyjne, zwiększyć tempo rozwoju badań, innowacji oraz kształtować odpowiednie kwalifikacje i umiejętności obywateli. Postulowano również ujednolicenie wspólnego rynku w obszarze telekomunikacji, energetyki, transportu, poczty, usług finansowych oraz całości usług poprzez liberalizację i integrację tych rynków i sektorów. Również w założeniach zwiększono nacisk na rozwój przedsiębiorczości poprzez deregulacje, wsparcie administracyjne, łatwiejszy dostęp do kapitału i nowych technologii oraz tworzenie „równego pola konkurencji” (ograniczenia pomocy publicznej dla przedsiębiorstw). W sferze społecznej położono nacisk na osiągnięcie większego zatrudnienia, zmiany modelu społecznego – uelastycznienie rynku pracy, poprawę edukacji, wzrost aktywności zawodowej, przeciwdziałanie ubóstwu i meksykanizacji społeczeństwa⁷.

Rok później, na corocznym szczycie wiosennym w Sztokholmie, Strategia Lizbońska rozszerzona została o kwestie, uwzględniające procesy starzenia się społeczeństwa, oraz o aspekt, coraz bardziej uwidaczniającego się ujemnego przyrostu naturalnego (zasugerowano, by nie dopuścić do przyrostu ujemnego). W czerwcu tego samego roku w Göteborgu włączono do strategii trzeci obszar – środowiskowy, uwzględniający dbałość o środowisko naturalne, zachowanie naturalnych ekosystemów poprzez ograniczanie zmian klimatycznych oraz zachowanie zasobów naturalnych⁸. Tomasz Żylicz uważa, iż „nie sposób w długim okresie kontynuować rozwoju, jeśli zniszczeniu ulega środowisko przyrodnicze, które ten rozwój warunkuje”⁹, dlatego zrozumiął rzeczą było podjęcie takiej decyzji przez przywódców UE.

Kreatorami postulatów Strategii Lizbońskiej były kraje „piętnastki”, jednak ze względu na poszerzenie Wspólnoty, program ten zaczął obejmować również nowe kraje członkowskie. „Stare państwa” powinny zdać sobie sprawę, iż wielu nowych członków Wspólnoty jest opóźnionych gospodarczo, a nawet i technologicznie w stosunku do krajów „piętnastki”. Zdaniem Ralfa Dahrendorfa, taki stan rzeczy może się odbić na realizacji założeń Strategii Lizbońskiej¹⁰.

3. OTWARTA METODA KOORDYNACJI

Samo wdrażanie strategii odbywa się poprzez Otwartą Metodę Koordynacji (miękką metodą) oraz poprzez regulacje odgórne (twarda metoda).

⁷ *The Lisbon European Council – An Agenda...*, s. 11.

⁸ *A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development*, Commission Communication, com (2001), 264, 15.05.2001, s. 5.

⁹ T. Wylicz, A. Bartczak, *Jak pogodzić biznes z ekologią*, „Gazeta Wyborcza”, 22.07.2004, s. 19.

¹⁰ W. Radomski, P. Stasiński, *Nie wierzę w konflikt cywilizacji*, „Gazeta Wyborcza”, 8.05.2004, s. 18.

OMK, która preferuje perswazyjny charakter uregulowań, realizowana jest w następujących po sobie etapach¹¹. Najpierw uwzględnia się wspólne cele dla państw Wspólnoty, które chce się osiągnąć, następnie przenoszone są na narodowe i regionalne programy, uwzględniające rzeczywiste warunki osiągnięcia postawionych celów. Tak więc to samo zadanie w różnych krajach może być realizowane poprzez inne metody czy innym nakładem kapitałowym. Kolejnym etapem jest pomiar realizowanych celów, za pomocą uprzednio uzgodnionych mierników, benchmarków. Po osiągnięciu danego celu następuje ocena, porównanie względem innych krajów czy regionów, wymiana doświadczeń oraz monitorowanie tychże osiągniętych zadań. Dzięki tej metodzie można w poszczególnych krajach czy regionach realizować (osiągać) uprzednio (wcześniejsze) uzgodnione, postawione cele, pomimo występujących różnic ekonomicznych, kulturowych, społecznych czy politycznych. OMK oznacza, że „nie powstaje nowe prawo unijne, ale rządy i parlamenty państw członkowskich same realizują cele strategii, zazwyczaj poprzez dobrowolne przyjęcie konkretnych celów ilościowych”¹².

4. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

By zapewnić rozwój przedsiębiorczości, wyodrębniono cztery podstawowe działania: politykę konkurencji, pomoc publiczną, przepisy regulujące otoczenie biznesu, rozwój przedsiębiorstw¹³.

Polityka konkurencji w Strategii Lizbońskiej rozumiana jest jako zdolność do bycia konkurencyjnym na rynkach światowych, a więc konkurowania z największymi potęgami gospodarczymi, jak Stany Zjednoczone, Japonia, Chiny czy Indie. Istotnym założeniem tej polityki jest stworzenie modelu, w którym państwa UE będą konkurować na rynkach pozaunijnych. Chodzi tutaj o dobro całej Wspólnoty, nie zaś poszczególnych państw członkowskich, gdyż wyłącznie w ujęciu całościowym można uzyskać dalsze zrównoważenie, a w dłuższym okresie rozwój Unii Europejskiej. Najważniejszymi zadaniami polityki konkurencji jest:

- decentralizacja, polegająca na włączeniu w egzekwowanie traktatowych zasad konkurencji nie tylko sądów krajowych (przepisy te obowiązują bezpośrednio), ale i krajowych organów antymonopolowych;
- stworzenie przez krajowe urzędy antymonopolowe prawa wspólnotowego tam, gdzie mamy do czynienia z oddziaływaniem na handel między państwami członkowskimi;

¹¹ J. Szomburg, *O strategii – zamiast wstępu*, [w:] *Biała Księga 2003, Część V: Przedsiębiorczość*, Polskie Forum Strategii Lizbońskiej, Gdańsk–Warszawa 2003, s. 9.

¹² K. Szczygielski, *Po pierwsze, konkurencyjność*, „Gazeta Wyborcza”, 21.06.2004, s. 26.

¹³ J. Szomburg, *O strategii...*, s. 9.

● stosowanie bezpośrednio systemu zasad konkurencji, co oznacza, że porozumienia między przedsiębiorstwami nie będą już wymagać uprzedniej notyfikacji do Komisji¹⁴.

Założeniem reformy polityki konkurencji było stworzenie jednolitego systemu uregulowań i zasad proceduralnych w całej UE. Ma to ułatwić przewidywanie kierunków globalizacji oraz kierunków poszerzania Wspólnoty. Szomburg zwraca uwagę, by w założeniach, ulepszających czy też usprawniających politykę konkurencji i decentralizacji, dążyć do takiego stanu rzeczy, by po pierwsze nie doprowadzić do różnego stosowania tego samego prawa, dotyczącego decentralizacji, przez różne organy w poszczególnych państwach Unii, a po drugie, by nie dopuścić, ażeby nadzór Komisji Europejskiej w działaniach decentralizacyjnych nie miał charakteru arbitralnego. Jest to możliwe dzięki przejrzystym regulacjom oraz czytelnym i jasnym dla wszystkich państw unijnych zasadom¹⁵.

Na szczycie w Lizbonie wiele uwagi poświęcono problemowi ingerencji państwa w gospodarkę, poprzez pomoc publiczną. Zdaniem niektórych polityków, nie można budować Wspólnoty na tych samych prawach, postulując zasady wolnorynkowe, podczas gdy niektóre przedsiębiorstwa korzystają z pomocy państwa. Tak więc wcześniejsze głosy sprzeciwu, płynące z Parlamentu Europejskiego, jak i Rady Europejskiej, wobec ograniczania pomocy publicznej dla przedsiębiorców zostały oficjalnie przyjęte przez głowy państw poprzez zamieszczenie ich w strategii. Rok później, na wiosennym szczycie w Sztokholmie przywódcy państw „piętnastki” zadecydowali, iż do końca 2003 r. państwa członkowskie będą musiały przedstawić dowody, wykazujące, iż udział pomocy publicznej, w stosunku do przedsiębiorców, w PKB uległ obniżeniu. W Strategii Lizbońskiej uzgodniono, iż prócz obniżania pomocy przedsiębiorcom, należy przeorientować pomoc na cele horyzontalne. Cel ten sformułowano w postaci hasła *Less aid but better aid* (mniej pomocy, ale lepszej). Założeniem było stworzenie efektywnej pomocy, tak by się zwróciło każde wydatkowane euro, by były widoczne efekty z przeznaczanych środków pieniężnych. Założenie takie wymagało przemyśleń, dotyczących pomocy oraz zbudowania polityki publicznej, opartej na:

● obniżeniu, a nawet wycofaniu się z oferowania pomocy, która nie daje żadnych wymiernych efektów albo jest najmniej produktywna względem innych;

● skoncentrowaniu pozostałych środków, które ówczesnie miałyby być wydatkowane na pomoc publiczną na cele horyzontalne, w tym na spójność (*cohesion*);

● przetransferowaniu pieniędzy w te dziedziny gospodarcze, które są najbardziej efektywne, rentowne, z tych dziedzin, które są najbardziej szkodliwe dla środowiska¹⁶.

¹⁴ J. Szomburg, *Europa obywatelska i przedsiębiorcza*, „Gazeta Wyborcza”, 6.02.2004, s. 30.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ J. Szomburg, *O strategii...*, s. 12.

Założeniem strategii w obszarze przedsiębiorczości było obniżenie kosztów, związanych z prowadzeniem działalności, oraz ograniczenie wszelkich formalności „papierkowych” do niezbędnego minimum. Przywódcy państw UE wspólnie przyznali, iż nadmiar regulacji prawych oraz bariery administracyjne mają zasadniczy wpływ na rozwój przedsiębiorczości, i można je uznać za hamulec rozwoju przedsiębiorczości. Zasugerowano również potrzebę ułatwienia małym i średnim przedsiębiorcom pozyskiwania środków finansowych, zwłaszcza na etapie początkowym, kiedy firma zaczyna swoją działalność. Zasygnalizowano również, iż należy tak zmienić przepisy prawne, aby osoby chcące rozpocząć działalność, nie borykały się z przeszkodami i utrudnieniami. Za ważny element rozwoju przedsiębiorczości uznano innowacyjność przedsiębiorstw. Postulowano łatwiejszy dostęp przez małe przedsiębiorstwa do nowych technologii.

5. WPLYW STRATEGII LIZBOŃSKIEJ NA SEKTOR MSP

Założenia planu lizbońskiego, dotyczące rozwoju przedsiębiorczości oraz szybszego przechodzenia do gospodarki opartej na wiedzy, odnosiły się do przedsiębiorstw już działających oraz tych, co dopiero miałyby powstać. W byłych krajach „piętnastki”, podobnie jak w Polsce i w innych krajach nowocłonkowskich Wspólnoty, sektor małych i średnich przedsiębiorstw odgrywa szczególną rolę dla państwa. Z drugiej strony sektor ten jest bardziej wrażliwy na zmiany otoczenia gospodarczego czy administracyjnego (regulacje, zmiany prawa). W 2000 r. w Unii Europejskiej działało prawie 20 mln przedsiębiorców małych i średnich. Wraz z krajami, takimi jak: Szwajcaria, Norwegia i Lichtenstein, liczba ta wynosiła przeszło 21 mln przedsiębiorstw, w sumie dając zatrudnienie 117 mln mieszkańców. Liczby te obrazują znaczenie, jakie odgrywa system MSP w krajach unijnych. Po przyjęciu do UE nowych państw członkowskich, liczba przedsiębiorstw przekroczyła 27 mln, a zatrudnienie znajduje w tym sektorze przeszło 150 mln mieszkańców¹⁷.

Ze względu na skalę działalności oraz na znaczenie sektora MSP dla całej gospodarki, Strategia Lizbońska postuluje zdynamizowanie działań na rzecz uproszczenia prawa na szczeblu Wspólnoty i szczeblach krajowych oraz łatwiejszego dostępu do środków pieniężnych na rozpoczęcie działalności w postaci mikropożyczek. W strategii przedstawiono nową drogę wspierania przedsiębiorczości, poprzez systemy edukacyjne (zajęcia dla przedsiębiorców), a nie jak dotychczas poprzez subsydiowanie. W założeniach uwzględniono również rosnące znaczenie badań oraz nowych technologii na organizację

¹⁷ K. Wach, *Kreowanie przedsiębiorczej Europy*, „Rzeczpospolita”, 2.02.2004, s. 12.

pracy, zarządzanie przedsiębiorstwem oraz sektora ICT (*Information and Telecommunication Technology*) w zwiększaniu wydajności¹⁸.

Komisja Europejska 21 stycznia 2003 r. „zaadoptowała” pakiety dokumentów, odnoszących się do małych i średnich przedsiębiorstw (*the so-called SME package*). Pakiety te zawierają szereg inicjatyw, wspierających MSP. Erkki Liikanen, europejski Komisarz ds. Gospodarki, uważa, że „małe i średnie przedsiębiorstwa stanowią kręgosłup Unii Europejskiej”. Ze względu na szczególną rolę sektora MSP w gospodarce UE działania Wspólnoty sprowadzają się do tworzenia przyjaznych regulacji dla biznesu, ograniczając bezpośrednie subsydiowanie. Działania, prowadzące do tworzenia przejrzystych reguł prawnych oraz do budowy instytucji otoczenia biznesu, są kluczem do dynamicznego rozwoju przedsiębiorczości, tym bardziej iż przedsiębiorcy z krajów kandydujących i członkowskich napotykały na odmienne przeszkody w prowadzeniu biznesu¹⁹.

Jeszcze przed przyjęciem Strategii Lizbońskiej sektorowi MSP poświęcano szczególną uwagę. Założenia wobec tego sektora określone zostały przede wszystkim w programach na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw oraz w innych inicjatywach, m. in. inicjatywie na rzecz ustanowienia patentu wspólnotowego, inicjatywie na rzecz tworzenia przyjaznych regulacji dla biznesu, likwidacji barier administracyjnych i prawnych prowadzenia działalności gospodarczej itd. Silny akcent znaczenia małych i średnich przedsiębiorstw, podczas szczytu w Lizbonie, miał swoje odzwierciedlenie w przyjętym niecałe 3 miesiące później, na posiedzeniu Rady Europejskiej w Feira w czerwcu 2000 r., Europejskiej Karty Małego Przedsiębiorcy. W dokumencie tym określono najważniejsze kierunki działań, do których zaliczono w szczególności:

- wzrost nakładów na badania i rozwój;
- uproszczenie regulacji prawnych funkcjonowania biznesu;
- tańszy i szybszy proces rejestracji firm;
- poprawę dostępności usług elektronicznych;
- uproszczenie systemu podatkowego;
- łatwiejszy dostęp do źródeł finansowania;
- rozwój edukacji i szkoleń z zakresu przedsiębiorczości;
- poprawę dostępu do nowych technologii;
- polepszenie warunków funkcjonowania przedsiębiorstw na jednolitym rynku UE²⁰.

¹⁸ A. Budzyńska, M. Duszczyk, M. Garncarz, E. Gieroczyńska, M. Jatczak, K. Wójcie, *Małe i średnie przedsiębiorstwa w Strategii Lizbońskiej*, [w:] *Strategia Lizbońska. Droga do sukcesu zjednoczonej Europy*, Departament Analiz Ekonomicznych i Społecznych Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej, s. 82.

¹⁹ *Thinking Small in an Enlarging Europe*, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, com (2003) 26 final, Brussels, 21.01.2003.

²⁰ *European Charter for Small Enterprises*, http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/charter/index.htm.

Reperkusją programu lizbońskiego było przyjęcie przez Komisję Europejską innej drogi wobec sektora małych i średnich przedsiębiorstw, wyrażającej się w dążeniu do stworzenia nowej definicji MSP. Przyjęto, że mikroprzedsiębiorstwa oraz małe i średnie przedsiębiorstwa powinny posiadać odrębną definicję, tak by w przyszłości mogły uczestniczyć w dużych unijnych programach. Rekomendacja Komisji z roku 1996²¹, definiująca małe i średnie przedsiębiorstwa, ostatecznie została zastąpiona nową Rekomendacją 2003/361²², uwzględniającą założenia Strategii Lizbońskiej. Nowa rekomendacja w porównaniu do poprzedniej wprowadza pojęcie mikroprzedsiębiorstwa, podwyższa progi kwotowe dla każdej z kategorii przedsiębiorców oraz wprowadza trzy kategorie przedsiębiorców, mając na uwadze kryterium niezależności – przedsiębiorstwa niezależne (*autonomous enterprise*), przedsiębiorstwa partnerskie (*partner enterprise*) oraz powiązane (*linked enterprise*). W myśl art. 3 § 1 tej rekomendacji, przedsiębiorstwem niezależnym jest każde przedsiębiorstwo, które nie jest przedsiębiorstwem partnerskim w rozumieniu § 2 lub powiązaniem w stosunku do innych przedsiębiorstw (§ 3). Przedsiębiorstwem partnerskim jest takie przedsiębiorstwo, które nie jest sklasyfikowane jako firma ściśle powiązana (*linked enterprise*), a między innymi przedsiębiorstwami zachodzi zależność, w której jedno przedsiębiorstwo posiada samodzielnie lub wspólnie z jednym albo wieloma podmiotami ściśle powiązanymi 25% lub więcej kapitału, lub praw do głosów w innym przedsiębiorstwie. Rekomendacja przewiduje również taką sytuację, kiedy pomimo przekroczenia progu 25% kapitału lub praw do głosów w organach przedsiębiorstwa autonomicznego przez grupę enumeratywnych podmiotów pozostaje on nadal niezależnym, choć powinien zostać uznany jako przedsiębiorca partnerski. Jest to możliwe, jeśli inwestorami będą:

- uniwersytety lub ośrodki badawcze *non-profit*;
- inwestorzy instytucjonalni, w tym regionalne fundusze rozwoju;
- jednostki samorządu terytorialnego, których roczny budżet nie przekracza równowartości 10 mln EUR, a liczba mieszkańców nie przekracza 5000 osób;
- inwestycyjne korporacje publicznoprawne, przedsięwzięcia *venture capital*, osoby fizyczne lub grupy osób fizycznych, działających w funduszach *venture capital*, którzy inwestują nie więcej niż 1,25 mln EUR kapitału własnego w nowe i rozwijające się przedsiębiorstwa (*business angels*), notowane na giełdzie.

²¹ *Empfehlung 96/280/EG der Kommission vom 3. April 1996 (Auszug)*, Amtsblatt der Gemeinschaften, Nr. L, 30.04.1996, s. 4–9.

²² *Commission Recommendation of 6 May 2003 Concerning the Definition of Micro, Small and Medium-sized Enterprises* (notified under document number C(2003) 1422), (Text with BEA relevance), 2003/361/EC, „Official Journal”, L 124, 20.05.2003, s. 36–41.

Natomiast przedsiębiorstwami powiązаныmi są takie podmioty, które mają jakiegokolwiek relacje z innymi przedsiębiorstwami, w taki sposób, że przedsiębiorstwo:

- posiada większość głosów w zgromadzeniu akcjonariuszy lub wspólników innego przedsiębiorstwa;
- ma prawo mianować albo odwoływać większość członków administracji, zarządu lub rady nadzorczej w innym przedsiębiorstwie;
- ma prawa, umożliwiające wywieranie wpływu na innego przedsiębiorcę poprzez zamieszczenie w jego akcie erygującym lub umowie korzystne postanowienia dla siebie;
- będąc wspólnikiem, akcjonariuszem lub udziałowcem innego przedsiębiorstwa kontroluje samodzielnie (w porozumieniu z innymi udziałowcami lub akcjonariuszami tego przedsiębiorstwa) większość wspólników, akcjonariuszy lub udziałowców, mających prawa do głosów.

Uwzględniając unijną rekomendację, ustawodawca wprowadził do polskiego prawodawstwa pojęcie mikroprzedsiębiorstwa. Zgodnie z art. 104 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, mikroprzedsiębiorcą określa się „przedsiębiorcę który, w co najmniej jednym z dwóch ostatnich lat obrotowych zatrudniał średniorocznie mniej niż 10 pracowników oraz osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 2 milionów euro, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 2 milionów euro”²³.

Natomiast za małego przedsiębiorcę uważa się przedsiębiorcę, który co najmniej w jednym z ostatnich 2 lat obrotowych, a nie jak poprzednio w ostatnim roku obrotowym, „zatrudniał średniorocznie mniej niż 50 pracowników oraz osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 10 milionów euro, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 10 milionów euro”²⁴. W przypadku definicji małego przedsiębiorcy ustawa zmieniła limity kwotowe, zwiększając równowartość w złotych z 7 do 10 mln EUR w przypadku przychodu netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych, oraz zwiększając równowartość w złotych z 5 do 10 mln EUR sumy aktywów jego bilansu, sporządzonego na koniec jednego z dwóch poprzednich lat obrotowych.

Adekwatnie do zmian, jakie nastąpiły w definicji małego przedsiębiorcy, takie same kroki przedsięwziął ustawodawca w pojęciu średniego przedsiębiorcy, zwiększając równowartość w złotych z 40 do 50 mln EUR

²³ Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, DzU 2004, nr 173, poz. 1807, art. 104.

²⁴ *Ibidem*, art. 105.

w przypadku przychodu netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych, oraz podwyższając próg wartościowy w złotych z 27 do 43 mln EUR sumy aktywów jego bilansu, sporządzonego na koniec jednego z dwóch poprzednich lat obrotowych.

Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej na takim samym poziomie określiła kryterium składu właścicielskiego firmy, jak ustawa – Prawo działalności gospodarczej, z tą różnicą, iż za małego, średniego lub mikroprzedsiębiorcę nie uważa się zarówno przedsiębiorcy, jak również Skarbu Państwa oraz jednostek samorządu terytorialnego, które „posiadają:

- 25% i więcej wkładów, udziałów lub akcji;
- prawa do 25% i więcej udziału w zysku;
- 25% i więcej głosów w zgromadzeniu wspólników, walnym zgromadzeniu”²⁵.

Innym „posunięciem” Komisji Europejskiej było przyjęcie w październiku 2000 r. Statutu Przedsiębiorstwa Europejskiego (European Company Statute lub Societas Europea). Statut ten definiował „przedsiębiorstwo europejskie”, zgodnie z którym za takie uważać się będzie „holding, przedstawicielstwo lub przedsiębiorstwo typu *joint-venture*, założone przez przedsiębiorców, z co najmniej dwóch krajów członkowskich oraz mające lokalizację przynajmniej w jednym z tych państw lub zostanie przekształcone albo jego działalność zostanie rozszerzona o drugi kraj członkowski, na mocy Prawa obowiązującego w jednym z krajów”²⁶.

Bardziej szczegółowym aktem, opracowanym zgodnie z Europejską Kartą Małych Przedsiębiorstw, jest IV Wieloletni Program dla Przedsiębiorstw i Przedsiębiorczości, przygotowany na lata 2001–2005. Łącznie przeznaczono 450 mln EUR na realizację tego programu. Cele, jakie zawarto w tym programie to m. in.:

- promowanie przedsiębiorczości;
- stworzenie otoczki legislacyjnej, sprzyjającej prowadzeniu działalności gospodarczej;
- stworzenie instytucji otoczenia biznesu;
- łatwiejszy dostęp do kapitału;
- zwiększenie nakładów na B+R²⁷.

Równorzędnie z tym programem funkcjonuje szereg inicjatyw na rzecz poprawy warunków rozwoju przedsiębiorców. Efektem tych inicjatyw jest powołanie m. in. Komitetu ds. Poprawy i Uproszczenia Otoczenia Ekonomicznego Przedsiębiorstw, wprowadzenie jednego numeru identyfikacyjnego przedsiębiorców w EU, przyspieszenie procesów rejestracyjnych firmy, uprosz-

²⁵ *Ibidem*, art. 108.

²⁶ A. Budzyńska, M. Duszczyk, M. Garncarz, E. Gieroczyńska, M. Jatczak, K. Wójcie, *Małe i średnie przedsiębiorstwa...*, s. 78.

²⁷ K. Wach, *op. cit.*, s. 12.

czenie prawa pracy, czy też stworzenie jednego biura, w którym załatwiałoby się formalności, związane z zakładaniem firmy.

Już w Strategii Lizbońskiej przywódcy „piętnastki” jako jeden z głównych celów uznali uproszczenie prawa. W 2002 r. Komisja Europejska uwzględniła założenia strategii w swoich przepisach, ustanawiając Pakiet Lepszych Regulacji, którego działania zmierzają do oceny wpływu regulacji na gospodarkę, środowisko i społeczeństwo. Pakiet postulował większe zaangażowanie Komisji Europejskiej, Rady Parlamentu Europejskiego oraz państw członkowskich w budowanie lepszych uregulowań prawnych dla przedsiębiorstw. Innym założeniem było upraszczanie i uaktualnianie istniejących regulacji, a przy proponowanych poprawkach ocena *ex ante*²⁸.

6. PODSUMOWANIE ZAŁOŻEŃ STRATEGII LIZBOŃSKIEJ

Pomimo tego, iż sam proces realizacji Strategii Lizbońskiej jest przejrzysty (jasno postawione i określone kryteria) i łatwo dostępny dla opinii publicznej, to analizując dotychczasowe postępy jej wdrażania z perspektywy końca 2004 r., widać, iż postęp realizacji zależy od chęci politycznej rządów poszczególnych państw. Jako jeden z przykładów można przytoczyć postęp liberalizacji rynku energetycznego. Pierwotnie przewidywano pełną liberalizację tego rynku do końca 2004 r. Ostatecznie termin ten przesunięto dla indywidualnych odbiorców do 2007 r. Z początkiem 2005 r. odbiorcy biznesowi mogą kupować energię od dowolnego przedsiębiorstwa, produkującego energię w Unii Europejskiej. Program pełnej liberalizacji rynku energetycznego nie został wykonany w uprzednio zaplanowanym terminie, głównie ze względu na opór Francji. Dwa państwowe giganty – Gaz de France i Electricite de France nie chcą się dzielić z konkurencją 60-milionowym francuskim rynkiem, jednak bez żadnych oporów wchodzi na rynki już zliberalizowane w Niemczech i w Wielkiej Brytanii. Posiadając olbrzymi potencjał kapitałowy, wykupują cały segment rynku w pozostałych krajach unijnych, wydając już do tej pory 11 mld EUR²⁹.

W chwili obecnej przywódcy państw unijnych chcą przeciwdziałać stagnacji rozwojowej, pomijając już założenia planu lizbońskiego, aby do końca 2010 r. pod względem rozwoju wyprzedzić Stany Zjednoczone. W 2002 r. we Francji i Niemczech uwidaczniały się tendencje stagnacyjne, czego skutkiem było pojawienie się napięć budżetowych³⁰. Widoczne stały się również

²⁸ Ł. Hardt, *Strategia Lizbońska szansą na lepsze regulacje w Unii i w Polsce*, [w:] *Rozwój przedsiębiorczości a pomoc publiczna – perspektywa polska i europejska*, Niebieska Księga 2004, Rekomendacje nr 15, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2004, s. 34.

²⁹ K. Niklewicz, *Jak Europa chciała gonić Amerykę*, „Gazeta Wyborcza”, 8.03.2002, s. 28.

³⁰ K. Niklewicz, *Strategia czasu wojny*, „Gazeta Wyborcza”, 21.03.2001, s. 31.

tendencje starzenia się społeczeństwa, co za 15–25 lat może zagrozić finansom publicznym. Tak więc różnica między Wspólnotą a USA raczej wzrosła niż zmalała.

Konieczna wydaje się również przemiana kulturowo-mentalna, tak by poszczególne kraje członkowskie były współodpowiedzialne za przyszłość Wspólnoty, a nie tylko za swój kraj. Uważa się, że takie podejście może przynieść korzyści Unii Europejskiej.

Analizując raporty z realizacji Strategii Lizbońskiej, można dojść do wniosku, iż kraje członkowskie Wspólnoty w wielu dziedzinach nie osiągnęły wyznaczonych celów. Jedynie kraje skandynawskie z Finlandią na czele stanowią tu wyjątek. Podobnie założenia planu lizbońskiego względem rozwoju przedsiębiorczości w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw nie zostały osiągnięte. W Polsce stopa bezrobocia w styczniu 2004 r. wyniosła 20,6 %, w porównaniu do stycznia 2000 r., kiedy to wynosiła 13,6 %. Tak więc na przestrzeni 4 lat stopa bezrobocia wzrosła o ponad 51%³¹. Istotną kwestią, mogącą wpłynąć na wzrost przedsiębiorczości, szczególnie pośród małych przedsiębiorców, byłoby zniesienie ograniczeń w zakresie swobodnego przepływu pracowników, wyeliminowanie barier w zakresie uznawania kwalifikacji zawodowych, przepływu kapitału oraz towarów. Duże znaczenie ma również rozwój gospodarki, opartej na nowoczesnych technologiach, co jest możliwe dzięki zwiększeniu wydatków na badania naukowe. W Europie inwestuje się ok. 2% PKB w prace badawcze i rozwojowe, co w porównaniu ze Stanami Zjednoczonymi jest o ok. 30% mniej, w Polsce na ten cel przeznaczona jest jedynie ok. 0,65% PKB³². W Unii Europejskiej wyjątkiem są kraje skandynawskie, gdzie np. w Finlandii inwestuje się, ok. 5% PKB w B+R. Przytaczając te liczby, należy wziąć pod uwagę to, iż członkostwo w UE dało Polsce możliwość większego dostępu do nowych technologii.

Strategia Lizbońska w swoich założeniach miała wiele postulatów, odnoszących się do małych i średnich przedsiębiorstw, jednym z głównych celów był wzrost przedsiębiorczości, którego realizacja na półmetku nie wypada, tak jak planowano w 2000 r. Wyjątek stanowią kraje nordyckie, które polepszyły swoje wskaźniki. W sferze legislacyjnej dla sektora MSP zrobiono bardzo wiele, wprowadzono nową definicję małego i średniego przedsiębiorcy, w dokumencie Europejskiej Karty Małego Przedsiębiorcy określono najważniejsze kierunki działań dla tego sektora, wprowadzono szereg programów dla małych i średnich firm, które mają przyczynić się do wzrostu przedsiębiorczości. Te wszystkie kroki, podjęte w stosunku do MSP, mają poprawić ich konkurencyjność, doprowadzić do łatwiejszego pozys-

³¹ Stopa bezrobocia w latach 1995–2004, <http://www.tf.pl/view.php?art=5907>.

³² M. J. Radło, *Strategia Lizbońska – nowe wyzwania dla Polski*, „Puls Biznesu”, 9.03.2005, s. 4.

kiwania kapitału oraz nowych technologii. Jeśli patrząc na wskaźniki statystyczne, to zauważyć można, że po wejściu nowych państw do krajów „piętnastki” różnice pomiędzy państwami członkowskimi UE w poziomie rozwoju regionalnego, poziomie życia, zatrudnienia zwiększyły się, doprowadzając do pogorszenia wskaźników 25 krajów. Jednak z drugiej strony, to właśnie nowe kraje są dla „piętnastki” dużą szansą, ze względu na cechujące je duże tempo wzrostu gospodarczego.

Reasumując, aby realizacja strategii w sektorze MSP charakteryzowała się większą efektywnością, należałoby skupić się na najważniejszych celach. W kwestiach legislacyjnych wprowadzono szereg przepisów, odnoszących się do MSP, jednak potrzebne są decyzje, które uczynią Wspólnotę bardziej atrakcyjnym miejscem do lokowania inwestycji, podejmowania pracy, rozwoju wiedzy i innowacji. Bez nowego impulsu dla rozwoju gospodarczego może być niemożliwe nie tyle realizacja Strategii Lizbońskiej, ale nawet w dłuższym okresie utrzymanie wzrostu gospodarczego i modelu społecznego.

Michał Srebrzyński

THE MEANING OF THE LISBON STRATEGY FOR THE SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES (SMEs)

(Summary)

During the Lisbon European Council (March 2000), the European Union set a new strategic goal for the 2000–2010 decade: “to become the most competitive and dynamic knowledge-based economy in the world, capable of sustainable economic growth with more and better jobs and greater social cohesion”. To achieve this goal the following basic fields of action were set: preparing the transition to a knowledge-based economy and society; modernising the European social model, investing in people and constructing an effective welfare state.

It is common knowledge that the Small and Medium-sized Enterprises in the European Union play an important role not only at an economical level, but also at a social and cultural level.

Following the Lisbon Strategy, the specialised policies for the SMEs were demonstrated mainly in “The European Charter for Small Enterprises”, “European Company Statute”, “the so-called SME package” and in many other programmers. In particular the following lines of actions were set out: education and training for entrepreneurship; cheaper and faster start-up; better legislation and regulation; availability of skills; improving online access; strengthen the technological capacity of small enterprises; successful e-business models and top-class small business support; develop stronger, more effective representation of small enterprises’ interests at European and national level.